Şehir ve Bölge Planlama Bölümü Öğrencileri Bitirme Projesi Yarışması 2026

RUMUZ
23952

Açıklama Raporu

TÜRKİYE PLANLAMA OKULLARI BİRLİĞİ
Şehir ve Bölge Planlama Bölümü Öğrencileri
Bitirme Projesi Yarışması 2026

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖZET 3

1. GİRİŞ.....4
2. AMAÇ, KAPSAM VE HEDEFLER.....4
   - 2.1. Amaç 4
   - 2.2. Kapsam 4
   - 2.3. Hedefler 5
3. KAVRAMSAL ÇERÇEVE VE LİTERATÜR TARAMASI 5
   - 3.1. Ritim ve Ritimanaliz
   - 3.2. Ritimlerin Kesişiminde Karşılaşma
   - 3.3. Kentsel Canlılığın Çok Boyutlu Yapısı
4. ÇALIŞMANIN YÖNTEMİ 6
   - 4.1. Analiz Kurgusu
   - 4.2. Verilerin Birlikte Değerlendirilmesi
5. PENDİK ANALİZLERİ 7
   - 5.1. Mekan Analizi
   - 5.2. Ritim Analizi
   - 5.3. Karşılaşma Analizi
6. SENTEZ: RİTMİK CANLILIK KRONOTOPLARI
7. PLANLAMA YAKLAŞIMLARI
   - 7.1. Yaklaşımın Üç Sistemi
   - 7.2. Müdahale Biçimleri
   - 7.3. Pendik'e Yönelik Planlama Kararları
8. TASARIM
9. SONUÇ

KAYNAKÇA

.....22

Şekil 1 İstanbul Ölçeğinde Ritim....7
Şekil 2 Mekân Analizi....8
Şekil 3 Ritim Analizi....9
Şekil 4 Karşılaşma Analizi....10
Şekil 5 Sentez Haritası....11
Şekil 6 Anahtar Haritalar....12
Şekil 7 Planlama Yaklaşımı....13
Şekil 8 Alışkanlıklar Analizi....14
Şekil 9 Akışkanlık Analizi....14
Şekil 10 İlişkiler Analizi....16
Şekil 11 Anket Verileri....17
Şekil 12 Ana Ritimlerin Kullanıcı Yoğunlukları....18
Şekil 13 Tipoloji Seçimi....19
Şekil 14 Ritimsel Patika....20

ÖZET

Bu çalışma, kentsel canlılığı yalnızca yoğunluk, işlev çeşitliliği ya da hareketlilik üzerinden değil; zaman, mekân, ritim ve karşılaşma ilişkileri üzerinden okuyan bütüncül bir yaklaşım geliştirmektedir. Araştırmanın temel çıkış noktası, kentin durağan bir fiziksel yapı olmadığı; gündelik pratikler, hareket örüntüleri, bekleme, geçiş, karşılaşma ve tekrarlar aracılığıyla sürekli yeniden üretilen ritmik bir alan olduğudur. Bu kapsamda Henri Lefebvre'nin ritimanaliz yaklaşımı, kentsel canlılığı anlamak için kuramsal zemin olarak ele alınmış; ritim, karşılaşma ve gündelik hayat kavramları Pendik ilçesi özelinde mekânsal analizlere dönüştürülmüştür.

Araştırma sürecinde öncelikle Pendik'in mekânsal çekicilik, ritmik üretim potansiyeli ve karşılaşma kapasitesi analiz edilmiştir. POI yoğunlukları, aktivite türleri, Space Syntax verileri, dijital izler, kullanıcı profilleri, ulaşım ritimleri ve zamansal kullanım farklılıkları birlikte değerlendirilerek ilçenin yalnızca nerelerde yoğunlaştığı değil, hangi alanlarda nasıl bir ritmik canlılık ürettiği sorgulanmıştır. Bu analizler sonucunda Pendik'in tek merkezli ve homojen bir yapıya sahip olmadığı; sahil, çarşı, marina, İDO çevresi, AVM odakları, havalimanı çevresi, sanayi alanları ve kuzey kırsal mahalleleri arasında farklı zaman-mekân karakterlerinin oluştuğu görülmüştür.

Çalışmanın temel kavramsal kırılma noktası, bu analizlerin kronotop yaklaşımıyla yeniden okunmasıdır. Kronotop, zaman ve mekânın birlikte örgütlendiği alan karakterlerini tanımlamak için kullanılmış; Pendik'te farklı ritim, kullanım ve karşılaşma biçimleri üzerinden çeşitli kronotop alanları belirlenmiştir. Bu doğrultuda yüksek canlılık gösteren, zayıf kalan, parçalı işleyen, seçici kullanıcı gruplarına hitap eden ya da baskılanmış karakter sergileyen alanlar ayrıştırılmıştır. Böylece kentsel canlılık yalnızca "yoğun" ve "boş" alanlar olarak değil; zamansal süreklilik, ritmik çeşitlilik ve karşılaşma derinliği üzerinden okunmu

1. GİRİŞ

Kent, fiziksel biçimi kadar gündelik yaşamın tekrar eden hareketleri, değişen kullanım saatleri ve insanlar arasındaki karşılaşmalarla da şekillenir. Bir sokak sabah ulaşım akışının parçasıyken gün içinde alışveriş ve bekleme alanına, akşam ise buluşma veya geçiş mekânına dönüşebilir. Bu nedenle kentsel canlılığı anlamak, bir yerde hangi işlevlerin bulunduğunu belirlemenin yanında, bu işlevlerin ne zaman ve nasıl çalıştığını incelemeyi gerektirir.

Bu çalışma, kentsel canlılığı ritimanaliz aracılığıyla ele almaktadır. Lefebvre'nin yaklaşımında ritim; mekân, zaman ve hareket arasındaki ilişkide, tekrarlarla ve bu tekrarların farklılaşmasıyla ortaya çıkar. Kentte ulaşım, çalışma, eğitim, ticaret ve serbest zaman pratikleri farklı ritimler üretir. Ancak bu hareketlerin yoğunluğu tek başına canlılığı açıklamaz. Mekânın farklı kullanımlara olanak vermesi, ritimlerin zaman içinde birbirini desteklemesi ve kullanıcıların ortak bir kamusal zeminde karşılaşabilmesi birlikte değerlendirilmelidir.

Araştırmanın kavramsal yaklaşımı bu ilişkiyi mekân, ritim ve karşılaşma üzerinden kurmaktadır. Mekân, aktivitelerin gerçekleştiği fiziksel ve işlevsel zemini; ritim, bu zemindeki hareketlerin tekrarını, süresini ve zamansal değişimini; karşılaşma ise farklı kullanıcıların aynı mekânı paylaşma ve etkileşime girme olanağını ifade eder. Kentsel canlılık, bu üç bileşenin birlikte işleyişiyle oluşan bir durum olarak incelenmektedir.

Pendik ilçesinde çalışılmıştır. Çarşı ve ulaşım odakları gündelik akışlarla, kıyı ve marina serbest zaman kullanımlarıyla, pazar alanı haftalık tekrarla, havalimanı ve çevresindeki işlevler ise programlı hareketlerle çalışır. İlçenin kuzeyindeki kırsal alanlar daha düşük yoğunluklu ritimlere sahiptir. Bu farklılıklar, Pendik'te canlılığın her yerde aynı biçimde ortaya çıkmadığını göstermektedir.

Araştırmada önce ritimanaliz, karşılaşma ve kentsel canlılık arasındaki kuramsal ilişki kurulmuş; ardından Pendik mekân, ritim ve karşılaşma analizleriyle incelenmiştir. Analizler birlikte değerlendirilerek ilçenin farklı ritmik canlılık karakterleri sentezlenmiş ve bu karakterler kronotoplar aracılığıyla ifade edilmiştir. Son olarak, her alanın mevcut işleyişine ve karşılaşma kapasitesine göre üst ölçek planlama yaklaşımı geliştirilmiştir.

2. AMAÇ, KAPSAM VE HEDEFLER

2.1. Amaç

Bu araştırmanın temel amacı, kentsel canlılığı ritim perspektifi üzerinden ele alarak Pendik ilçesinin farklı alanlarında nasıl oluştuğunu ve değiştiğini çözümlemektir. Çalışma, canlılığı tekil bir yoğunluk göstergesi olarak değil; mekânsal çekicilik, ritmik süreklilik ve karşılaşma olanaklarının birlikte ürettiği çok katmanlı bir yapı olarak değerlendirmektedir. Böylece ritim kuramı ile kentsel canlılık arasındaki ilişki, Pendik üzerinde gerçekleştirilen mekânsal analizlerle somutlaştırılmaktadır.

2.2. Kapsam

Pendik ilçesi, İstanbul metropoliten alanının doğu eşiğinde konumlanması, ulaşım ağlarıyla güçlü ilişkisi ve kıyıdan iç kesimlere doğru değişen kullanım yapısı nedeniyle çalışma alanı olarak seçilmiştir. Merkez, çarşı ve sahil kuşağındaki kamusal ve ticari ritimler; havalimanı çevresindeki ulaşım ve uzmanlaşmış işlevler ile kuzeydeki kırsal süreklilikler, ilçe içinde farklı ritmik karakterlerin birlikte incelenmesine olanak sağlamaktadır.

Çalışma, Pendik'i mekân, ritim ve karşılaşma analizleri üzerinden üst ölçekte incelemektedir. Analiz bulguları

birlikte değerlendirilerek ilçenin ritmik canlılık karakterleri sentezlenmekte; bu sentez, planlama yaklaşımına ve kararlarına temel oluşturmaktadır.

2.3. Hedefler

Pendik'te kullanıcıyı çeken mekânsal odakları ve aktivite çeşitliliğini belirlemek; hareketin hangi akslarda yoğunlaştığını ve farklı zamanlarda nasıl değiştiğini ortaya koymak hedeflenmektedir. Bununla birlikte, farklı kullanıcı profillerinin karşılaşma potansiyeli taşıdığı kamusal arayüzler incelenmektedir. Mekân, ritim ve karşılaşma analizlerinin bulguları birlikte okunarak ilçenin farklı ritmik canlılık karakterleri tanımlanmakta; bu karakterlerde görülen süreklilikler ve kopukluklar planlama yaklaşımına ve mekânsal kararlara aktarılmaktadır.

3. KAVRAMSAL ÇERÇEVE VE LİTERATÜR TARAMASI

3.1. Ritim ve Ritimanaliz

Ritim, düzenli tekrarın ötesinde; tekrar ile farkın zaman ve mekân içinde oluşturduğu örüntüdür. Bir hareketin yinelenmesi kadar süresi, aralığı, hızlanması, yavaşlaması ve kesintiye uğraması da ritmin parçasıdır. Lefebvre'ye (2004) göre bir yer, bir zaman ve bir enerji harcaması arasında etkileşim bulunduğunda ritim ortaya çıkar. Bu nedenle kentsel ritim, yalnızca yaya veya araç hareketinin yoğunluğu değil; insanların gündelik pratikleriyle mekânsal koşulların zaman içinde kurduğu ilişkidir.

Kent, farklı ritimlerin bir arada bulunduğu bir yapıya sahiptir. Gün–gece ve mevsim döngüleri ile çalışma saatleri, ulaşım tarifeleri, okul programları ve ticari açılış saatleri birbirine eklemlenir. Lefebvre'nin (2004) ayrımıyla döngüsel ve doğrusal ritimler kimi zaman birbirini destekler, kimi zaman çatışır. Birden fazla ritmin aynı yerde bulunması poliritmiyi ifade eder; ancak ritimlerin çokluğu tek başına uyum veya canlılık anlamına gelmez. Ritimlerin birbirini desteklediği durumlar ile kullanımın kesintiye uğradığı durumlar farklı kentsel deneyimler üretir. Ritimanaliz bu tekrar, farklılaşma ve ilişki biçimlerini gündelik hayat içinde okumayı sağlar (Lefebvre, 2004; Söylemez, 2020).

Ritim kavramının kente aktarılmasında farklı düşünürler zamanın ayrı yönlerini görünür kılmıştır. Simmel'in metropol değerlendirmesinde hız, yoğunluk ve artan uyaranlar, kent yaşamının deneyimlenen temposunu belirler (Gökgür vd., 2021). Kronotop yaklaşımı ise bir yerin fiziksel özellikleriyle ona özgü zamansallığın birlikte ele alınmasını sağlar. Mulíček, Osman ve Seidenglanz (2015), kentsel alanların tek bir ritimle değil, aynı yerde üst üste gelen ritimlerin özgül bileşimiyle tanımlanabileceğini belirtir. Bergson'un yaşanan süre yaklaşımı da saatle ölçülen zaman ile kullanıcının deneyimlediği zaman arasındaki ayrıma dikkat çeker; bekleme, geçiş ve oyalanma aynı uzunlukta sürse bile aynı biçimde yaşanmaz (Lefebvre, 2004; Wunderlich, 2013).

Bu düşünceyi kentsel mekâna taşıyan Wunderlich (2013), insanların hareket, durma ve karşılaşma örüntülerinin bir yerin kendine özgü temposunu oluşturduğunu açıklar. Söylemez ve Koramaz (2024) ise ritimanalizi, zaman ile toplumsal ve mekânsal süreçleri birlikte değerlendirmeye imkân veren bir yöntem olarak ele alır. Bu çalışma açısından ritimanalizin önemi, bir alanın yalnızca ne olduğuna değil, ne zaman ve nasıl işlediğine odaklanmasıdır.

3.2. Ritimlerin Kesişiminde Karşılaşma

Kentsel karşılaşma, farklı bireylerin, hareketlerin ve gündelik pratiklerin aynı mekânda ve zamanda kesişmesiyle oluşur. Bu kesişim doğrudan konuşma veya fiziksel temasla sınırlı değildir; birbirini görme, birlikte bekleme, aynı alanı paylaşma ve kısa süreli etkileşim de karşılaşmanın farklı biçimleridir. Gündelik yürüme ve dolanım pratikleri, planlanmış mekânsal düzenin içinde yeni kullanım biçimleri ve beklenmedik karşılaşmalar üretebilir (Gümüş, 2017; Karaman, 2021).

Karşılaşmanın oluşması, farklı kullanıcıların aynı bölgede bulunmasının yanı sıra onların hareketlerini bir araya getiren mekânsal koşullara bağlıdır. Sokaklar, ulaşım düğümleri, meydanlar, kıyılar ve pazar alanları geçiş, bekleme ve kalış pratiklerinin kesişebildiği kamusal arayüzlerdir. Bununla birlikte bu alanlardaki karşılaşmalar aynı nitelikte değildir: bir duraktaki kısa süreli birlikte bulunma ile mahalle meydanında tekrar eden buluşmalar farklı sosyal ilişkiler üretir. Bu nedenle karşılaşma, yalnızca kişi sayısı veya hareket yoğunluğu üzerinden değil; süresi, tekrarı, kullanıcı çeşitliliği ve etkileşim niteliği üzerinden değerlendirilmelidir. Kamusal mekânın erişilebilirliği, işlevsel çeşitliliği ve sürekliliği bu olanakları desteklerken, kopuk veya geçirgenliği düşük alanlar sınırlar (Atak, 2020; Süzen ve Gürer, 2025).

3.3. Kentsel Canlılığın Çok Boyutlu Yapısı

Kentsel canlılık, bir mekânın kullanım yoğunluğuyla ilişkili olmakla birlikte yalnızca kalabalık görünmesine indirgenemez. Literatürde yaya hareketliliği, kullanım çeşitliliği, yoğunluk ve erişilebilirlik sık kullanılan göstergelerdir. Jacobs (1992), farklı birincil kullanımların, kısa blokların, farklı yaşlardaki yapıların ve yeterli yoğunluğun sokak yaşamını desteklediğini belirtir. Kim (2020) de bağlantılı sokak ağının, toplu taşımaya yakınlığın ve gündelik ihtiyaçları karşılayan kullanımların canlılıkla ilişkisini inceler. Bu yaklaşımlar, insanların bir alana erişmesini ve farklı zamanlarda orada bulunmasını sağlayan mekânsal zeminin önemini ortaya koyar.

Canlılığın sosyal boyutu, bu zeminde kimlerin bulunduğu ve nasıl bir araya geldiğiyle ilgilidir. Farklı kullanıcı gruplarının aynı alanı paylaşması, gündelik karşılaşmalar ve sosyal aktiviteler canlılığın niteliğini etkiler. Ancak yüksek hareket veya yapılaşma yoğunluğu güçlü sosyal etkileşimi kendiliğinden üretmez; yapılı çevre ile sosyal ilişkilerin birlikte değerlendirilmesi gerekir (Mouratidis ve Poortinga, 2020). Örneğin bir aktarma alanı gün boyunca kalabalık olabilir, fakat kullanıcılar yalnızca geçiyorsa burada oluşan canlılık, kalış ve etkileşime olanak veren bir meydanın canlılığından farklıdır.

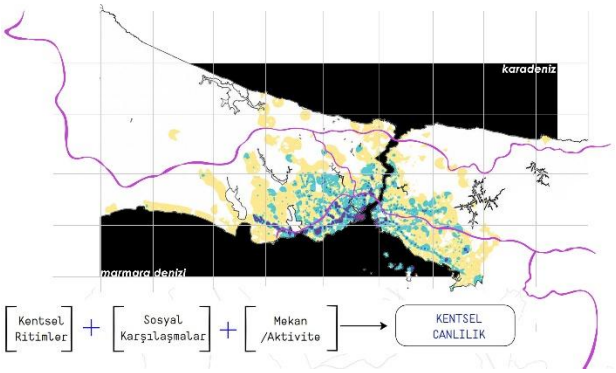
Canlılığın bir de algısal boyutu vardır: kullanıcıların mekânı çekici, güvenli veya kullanmaya değer bulması, orada bulunma ve kalma biçimlerini etkiler (Kim, 2020; Ho ve Au, 2021). Bu boyutlar birbirinden bağımsız çalışmaz. Erişilebilir bir sokak hareketi mümkün kılar; farklı işlevler günün çeşitli saatlerinde kullanıcı çeker; kalışa elverişli kamusal alanlar ise hareketin karşılaşmaya dönüşmesini destekleyebilir. Dolayısıyla canlılığı anlamak için fiziksel koşulları, kullanımın zamansal düzenini ve sosyal etkileşim potansiyelini birlikte incelemek gerekir.

Bu çalışmada kentsel canlılık, mekân, ritim ve karşılaşmanın birlikte ürettiği bir durum olarak ele alınmaktadır. Mekân aktiviteleri taşıyan fiziksel ve işlevsel zemini; ritim bu aktivitelerin zaman içindeki tekrarını ve değişimini; karşılaşma ise farklı kullanıcıların aynı zemini paylaşma ve etkileşime girme olanağını açıklar. Böylece ritimanaliz, Pendik'te yalnızca hareketin nerede yoğunlaştığını belirlemek için değil, hareketin hangi koşullarda kentsel canlılığa katkı verdiğini incelemek için kullanılmaktadır.

4. ÇALIŞMANIN YÖNTEMİ

4.1. Analiz Kurgusu

Çalışmanın yöntemi, tema araştırmasında geliştirilen "Mekan- Ritim- Karşılaşma: Canlılığın Okunması" yaklaşımına dayanmaktadır. Kentsel canlılık tek bir yoğunluk değeriyle ölçülmemiş; canlılığı taşıyan mekânsal zemin, bu zeminin zamansal işleyişi ve farklı kullanıcıları buluşturma kapasitesi birlikte değerlendirilmiştir. Analiz süreci bu doğrultuda üç soruyla kurulmuştur: Kullanımı mümkün kılan ve kullanıcıyı çeken mekânlar nerede? Bu mekânlar hangi ritimlerle çalışıyor? Hareket hangi alanlarda karşılaşmaya dönüşebiliyor?

Şekil 1 İstanbul Ölçeğinde Ritim

Pendik'e odaklanmadan önce ilçenin İstanbul içindeki kıyı, ulaşım ve merkez ilişkileri üst ölçekte okunmuştur. Ardından ilçe genelinde mekân, ritim ve karşılaşma analizleri hazırlanmıştır. Mekân analizi işlevlerin dağılımını ve kullanım karakterini; ritim analizi hareketin yoğunlaşmasını, tekrarını ve zaman rejimlerini; karşılaşma analizi ise kullanıcı çeşitliliği ile kamusal arayüzlerin ilişkisini incelemektedir.

4.2. Verilerin Birlikte Değerlendirilmesi

Arazi kullanımı, ilgi noktaları (POI), ulaşım bağlantıları ve kamusal alanlar analizlerin mekânsal altlığını oluşturmuştur. Google puanı ve yorum sayısı, Swarm ziyaret ve yer bildirimi verileri ile Instagram konum görünürlüğü kullanıcı izlerinin yoğunlaştığı odakları değerlendirmek; Strava verileri ise hareketin yoğunlaştığı güzergâhları incelemek için kullanılmıştır. POI ve yer bildirimi yoğunlukları fishnet yöntemiyle alansal olarak okunmuş; Space Syntax Choice analiziyle sokak ağının geçiş potansiyeli değerlendirilmiştir. Kullanım saatleri, ulaşım seferleri, kurum programları ve haftalık tekrarlar, zaman rejimlerinin ve ritmi yönlendiren pacemakerların belirlenmesine katkı sağlamıştır.

Her veri farklı bir kullanım boyutunu gösterdiği için tek başına canlılığın ölçüsü olarak kabul edilmemiştir. Dijital görünürlük toplam kullanıcı sayısını, hareket yoğunluğu da gerçekleşmiş sosyal etkileşimi doğrudan göstermez. Bu nedenle veriler, mekânsal kullanımlar ve birbirleriyle kurdukları ilişkiler içinde yorumlanmıştır.

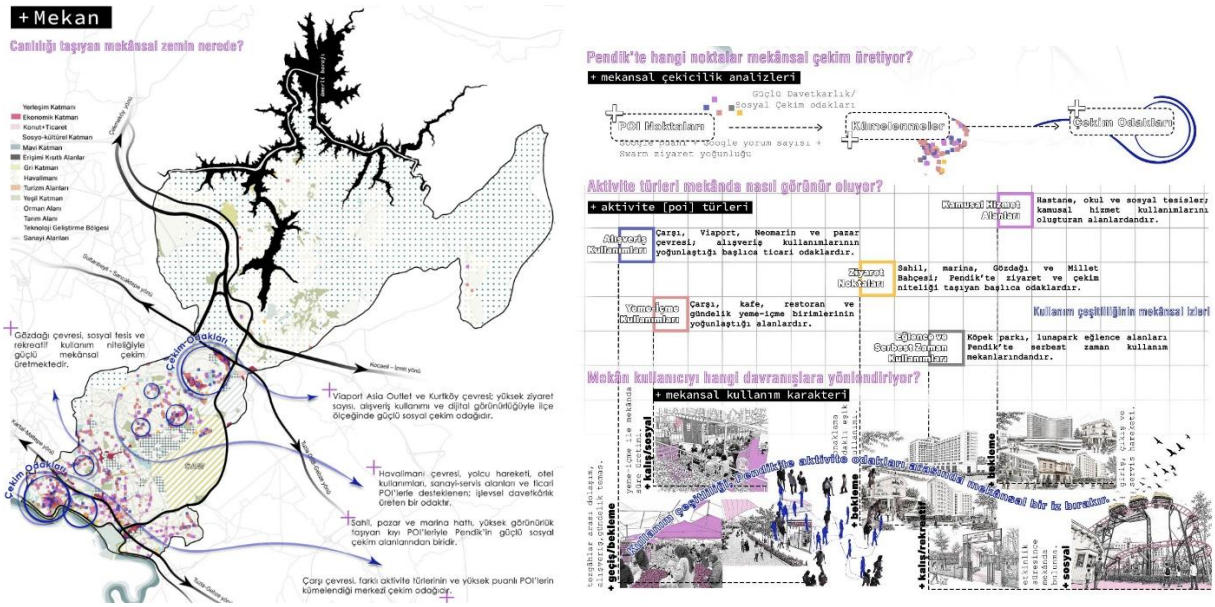
5. PENDİK ANALİZLERİ

5.1. Mekân Analizi

Mekân analizi, Pendik'te canlılığı taşıyabilecek fiziksel ve işlevsel zeminin nerelerde oluştuğunu incelemektedir. Bunun için ilgi noktalarının (POI) dağılımı, kullanıcı çekme kapasitesi, aktivite türleri ve çevrelerinde ortaya çıkan kullanım biçimleri birlikte değerlendirilmiştir. Raporda mekânsal çekicilik için seçilen

99 POI, Google puanı, yorum sayısı ve Swarm ziyaret yoğunluğu üzerinden sınıflandırılmıştır. Bu veriler, bir mekânın kullanıcılar tarafından değerlendirilmesini, dijital görünürlüğünü ve yer bildirimi üreten ziyaretlerini farklı açılardan göstermektedir. Tek bir yüksek puan yerine, güçlü çekim üreten POI'lerin mekânda kümelenmesi esas alınmıştır.

POI'ler yeme-içme, alışveriş, ziyaret, eğlence ve serbest zaman ile kamusal hizmet gruplarına ayrılmıştır. Böylece çekimin yalnızca nerede oluştuğu değil, hangi kullanımlarla oluştuğu da belirlenmiştir. Bu dağılım arazi kullanımı, ulaşım bağlantıları ve kamusal alanlarla birlikte okunarak geçiş, bekleme, kalış, sosyal kullanım, rekreasyon ve kontrollü kullanım gibi mekânsal karakterler yorumlanmıştır.

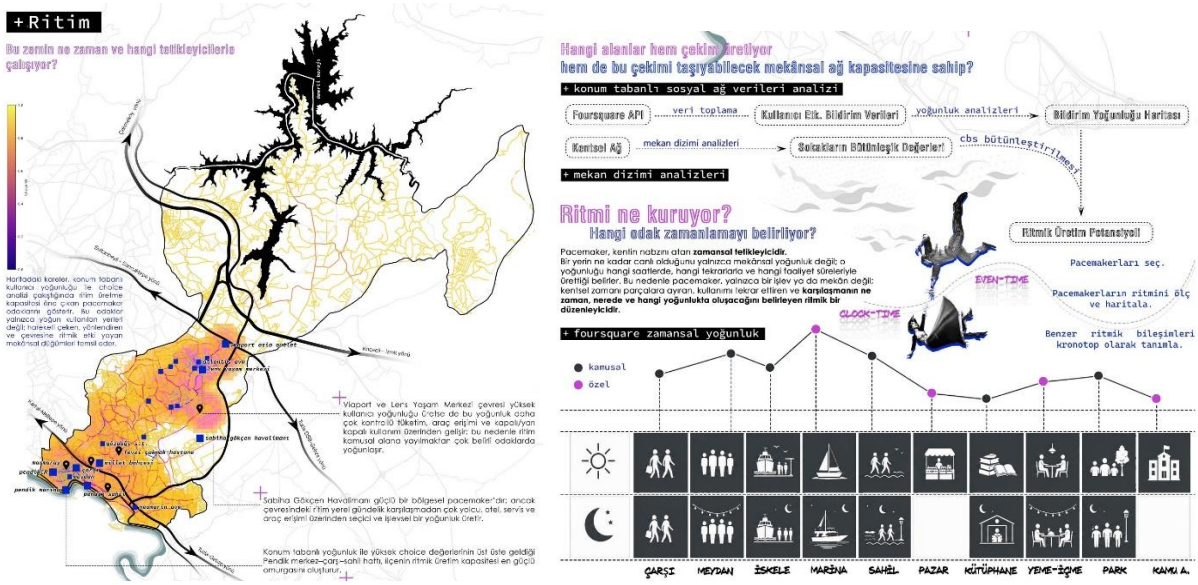

Şekil 2 Mekân Analizi

Analiz, çekim odaklarının ilçe geneline eşit dağılmadığını göstermektedir. Pendik Çarşı çevresinde ticaret, yeme-içme, gündelik hizmet ve ulaşım bağlantıları iç içe geçerek farklı kullanımları aynı alana çeker. Sahil-marina hattında kıyı, rekreasyon ve yeme-içme kullanımları gezinti ile daha uzun süreli kalışı destekler. Viaport-Kurtköy-Yenişehir çevresinde alışveriş, eğlence, konaklama ve ulaşım işlevleri ilçe merkezinden ayrı bir çekim oluştururken, Neomarin çevresinde bu etki daha noktasal ve ticaret odaklıdır. Gözdağı ile Millet Bahçesi, manzara ve açık alan kullanımına dayalı ziyaret odaklarıdır. Buna karşılık havalimanının güçlü çekimi ağırlıkla ulaşım ve hizmet işlevleriyle ilişkilidir; kuzeydeki kırsal ve orman alanlarında ise POI kümelenmeleri daha seyrektir. Bu farklılıklar, çekiciliğin her alanda aynı tür kamusal kullanım üretmediğini göstermektedir.

5.2. Ritim Analizi

Ritim analizi, mekân analizinde görülen odakların hangi hareket ağı üzerinde, hangi zamanlarda ve hangi tekrarlarla çalıştığını incelemektedir. POI'lerin işlev türleri ve dijital ziyaret izleri değerlendirilmiş; yer bildirimi, Swarm ve POI yoğunlukları fishnet yöntemiyle kare hücrelere aktarılarak yoğunlaşmanın ilçe içindeki dağılımı okunmuştur. Rapordaki ritim puanlamasında 1.197 POI yer almaktadır. Bu çalışma, yüksek ritim üretme kapasitesine sahip noktaların sınırlı sayıda olduğunu; düşük ve orta düzeyde gündelik kullanım izi taşıyan noktaların ise daha geniş alana dağıldığını göstermektedir.

Şekil 3 Ritim Analizi

Yoğunluk haritası, Space Syntax Choice analiziyle birlikte değerlendirilmiştir. Choice değeri, sokak ağında hangi aksların geçiş potansiyelinin yüksek olduğunu gösterir. Böylece yalnızca kullanıcı izinin nerede biriktiğine değil, bu yoğunlaşmanın hangi bağlantılar üzerinde taşınabildiğine de bakılmıştır. Çarşı-Marmaray çevresinde kullanıcı izleri ile ağ kapasitesinin birlikte güçlenmesi, burayı önemli bir ritmik düğüm hâline getirir. Sahil bağlantıları ve Viaport-Kurtköy-Yenişehir çevresi de belirginleşirken, Neomarin'in çekimi daha sınırlı bir çevrede yoğunlaşır. Kuzeydeki kırsal alanlarda hem dijital izler hem de geçiş potansiyeli daha düşük düzeydedir.

Ritmin zamansal boyutu, alanların sürekli, pik zamanlı, periyodik veya programlı kullanım üretmesine göre okunmuştur. Çarşıdaki ticaret ve hizmetler gün içine yayılan bir hareket oluştururken Marmaray bağlantısı sabah ve akşam yoğunluklarını artırır. Sahil-marina hattı özellikle akşam ve hafta sonu gezinti, dinlenme ve yeme-içme kullanımlarıyla güçlenir. Pazar alanı, kurulduğu günlerde yoğunlaşan haftalık bir ritme sahiptir; okul, hastane ve kamusal hizmet alanları ise kendi programlarına bağlı saatlerde çalışır.

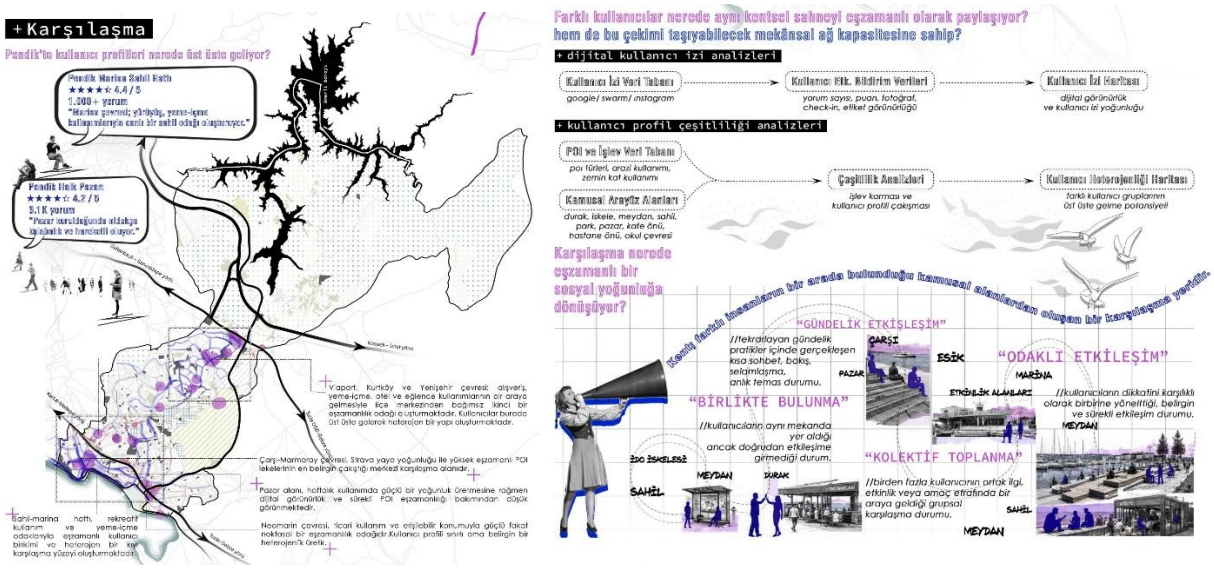
Bu zaman düzenlerini kuran veya yönlendiren odaklar pacemaker olarak değerlendirilmiştir. Ulaşım seferleri, çarşı, pazar, sahil, kamusal kurumlar ve havalimanı farklı sıklık ve sürelerde hareket üretir. Dolayısıyla ritim analizi, bir alanın yalnızca yoğun olup olmadığını değil, yoğunluğun nasıl tekrarlandığını ve çevresindeki kullanımlarla ne ölçüde ilişki kurduğunu ortaya koymaktadır.

5.3. Karşılaşma Analizi

Karşılaşma analizi, Pendik'te farklı kullanıcıların aynı kentsel çevreyi paylaşma olasılığını dijital izler, hareket güzergâhları, kullanıcı profilleri ve kamusal arayüzler üzerinden değerlendirmektedir. Raporda bu analiz için 1.196 POI'nin Google puanı ve yorum sayısı, Swarm ziyaret yoğunluğu ile Instagram konum görünürlüğü incelenmiş; dijital kullanıcı izlerinin öne çıktığı odaklar belirlenmiştir. Bu sınıflandırma, kullanıcıların aynı anda karşılaştığının doğrudan ölçümü olarak değil, diğer katmanlarla birlikte okunacak bir görünürlük göstergesi olarak ele alınmıştır.

Dijital izlerin yoğunlaştığı noktalar, Strava hareket verisiyle karşılaştırılarak hangi odakların yoğun kullanılan güzergâhlarla ilişkili olduğu incelenmiştir. Ardından durak, iskele, meydan, sahil, park, pazar ve kurum çevreleri gibi kamusal arayüzler değerlendirmeye katılmıştır. Çünkü bir POI'nin ziyaret edilmesi ile farklı kullanıcıların

onun çevresinde durabilmesi, bekleyebilmesi veya aynı açık alanı paylaşabilmesi farklı durumlardır. POI türleri ve arazi kullanımı da yolcu, çalışan, öğrenci, alışverişçi, ziyaretçi ve rekreatif kullanıcı gibi profillerin çeşitliliğini yorumlamak için kullanılmıştır.

Şekil 4 Karşılaşma Analizi

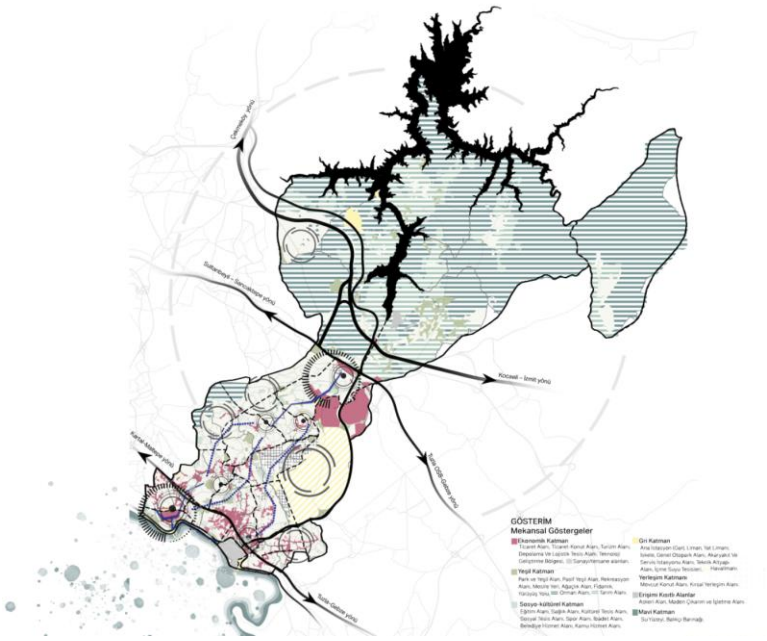
Çarşı-Marmaray çevresinde dijital izler ve hareket güzergâhları çakışır. Ticaret, ulaşım ve hizmet işlevleri yolcu, çalışan, öğrenci ve alışverişçileri aynı çevreye getirir; geçiş ile kısa süreli kalış birlikte görülür. Sahil–marina hattında ise kıyı boyunca devam eden hareket, rekreasyon ve yeme-içme kullanımlarıyla birleşir. Burada karşılaşma potansiyeli, çarşıdaki ulaşım ve ticaret ağırlıklı yapıdan farklı olarak gezinti ve kalış üzerinden oluşur.

Viaport-Kurtköy-Yenişehir çevresinde alışveriş, eğlence, konaklama ve ulaşım farklı kullanıcı profilleri üretir; ancak bu kullanımların bir bölümü kontrollü mekânlarda gerçekleşir. Neomarin'de de dijital görünürlük güçlü olmasına karşın karşılaşma alanı ağırlıkla AVM çevresinde yoğunlaşır. Havalimanı ve sanayi çevresinde yolcu, çalışan ve servis kullanıcıları bir arada bulunsa da hareket daha çok transfer ve çalışma amaçlıdır. Pazar alanında ise satıcı, müşteri ve mahalleli pazar günlerinde yoğun biçimde bir araya gelirken diğer günlerde aynı kullanım devam etmez. Gözdağı ve Millet Bahçesi hedefli rekreatif ziyaretler üzerinden karşılaşma olanağı sunar; kuzey kırsal alanlarında dijital izler ve kullanıcı çeşitliliği daha seyrektir.

Bu analiz, Pendik'te karşılaşma potansiyelinin yalnızca hareketin büyüklüğüne bağlı olmadığını; kullanıcıların çeşitliliği, hareketin zamanı ve bu hareketleri buluşturan kamusal arayüzlerle birlikte değiştiğini ortaya koymaktadır.

6. SENTEZ: RİTMİK CANLILIK KRONOTOPLARI

Mekân, ritim ve karşılaşma analizleri birlikte değerlendirilerek Pendik'te farklı zaman ve kullanım karakteri gösteren 15 alan belirlenmiştir. Bu alanlar kronotoplar olarak ele alınmış; sentez paftasında yüksek, seçici, parçalı, baskılanmış ve zayıf ritmik canlılık karakterleriyle ifade edilmiştir. Sınıflandırmada yalnızca kullanım yoğunluğu değil, çekim odaklarının hangi zamanlarda çalıştığı, ritimlerin birbirine bağlanıp bağlanmadığı ve hareketin kamusal karşılaşmaya dönüşme olanağı dikkate alınmıştır.

Şekil 5 Sentez Haritası

Yüksek ritmik canlılık, çarşı-marina çekirdeği ve sahil bandında belirgindir. Çarşıdaki ticaret ve ulaşım hareketleri gün boyu sürerken kıyı, park ve yeme-içme kullanımları özellikle akşam ve hafta sonu güçlenir. Ancak çarşının hızlı geçiş ritmi ile kıyının daha uzun süreli kalış ritmi her noktada aynı biçimde bütünleşmez. Seçici canlılık ise çarşı kuzeyindeki pik saat hareketinde, pazarın haftalık kullanımında ve AVM odaklarının belirli saatlerle veya kullanıcı gruplarıyla sınırlı işleyişinde görülür.

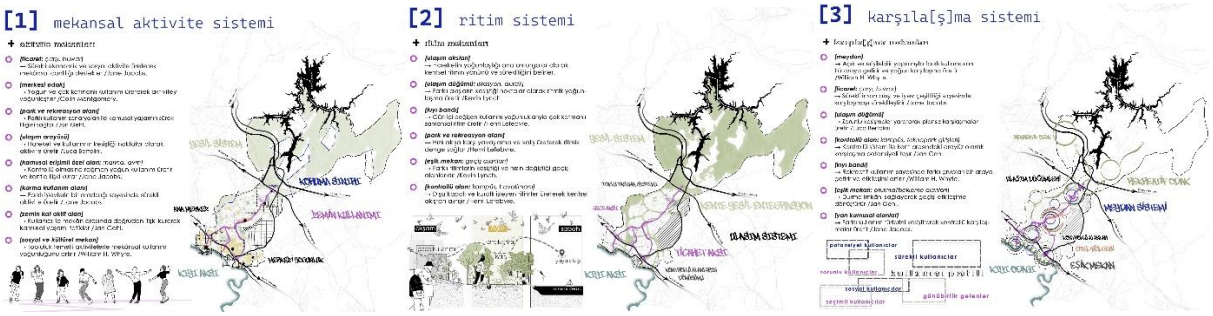
Parçalı ve baskılanmış canlılık karakterlerinde temel sorun, ritim üreten odakların varlığına rağmen bunların ortak bir kamusal süreklilik kuramamasıdır. Yenişehir'deki alışveriş, konut ve rekreasyon kullanımları; Güzelyalı'da kıyı ile ulaşım ve üretim alanları; havalimanı çevresinde ise çalışma, servis ve transfer hareketleri birbirinden kopuk veya kontrollü alanlarda yoğunlaşır. Bu nedenle güçlü hareket, çevreye yayılan karşılaşmalara sınırlı ölçüde dönüşür. Zayıf canlılık gösteren mahalle ve kuzey kırsal odaklarında kullanım daha seyrek ve yerel ölçektedir; hafta sonu veya mevsimsel ziyaretler bazı alanlara dönemsel hareket ekler.

Sentez, Pendik'te her alanın aynı biçimde canlandırılmasının uygun olmadığını göstermektedir. Planlama yaklaşımında güçlü odaklar arasındaki ilişkiler desteklenmeli; seçici kullanımların zamansal sınırları, parçalı alanların bağlantıları ve baskılanmış alanların kamusal erişimi kendi koşulları içinde ele alınmalıdır. Kırsal alanların düşük yoğunluklu ritmi ise korunması gereken karakterinin bir parçası olarak değerlendirilmelidir.

7. PLANLAMA YAKLAŞIMI

7.1. Yaklaşımın Üç Sistemi

Pendik için planlama yaklaşımı, canlılığı mekânsal aktivitelerin, ritimlerin ve karşılaşmaların birlikte işlemesi üzerinden kurar. Üç anahtar harita bu ilişkiyi ayrı katmanlarda gösterir: mekânsal aktivite sistemi farklı kullanımların odaklarını ve bağlantılarını; ritim sistemi bu kullanımların gün içindeki sürekliliğini ve değişimini; karşılaşma sistemi ise farklı kullanıcıların bir araya gelebileceği güzergâh ve kamusal alanları tanımlar. Planlama kararları, bu katmanların birbirini güçlendirdiği veya aralarındaki bağın zayıfladığı yerlere göre geliştirilmiştir.

Şekil 6 Anahtar Haritalar

7.2. Müdahale Biçimleri

Sentezde belirlenen alanlara, mekânın kullanımını, ritimlerin ilişkisini ve karşılaşma olanaklarını güçlendiren yedi müdahale biçimi uygulanır. Güç noktaları kurmak, bu üç bileşenin zayıf kaldığı yerlerde yeni odaklar oluşturur. Bağlantı kurmak, birbirinden kopuk odakları yaya ve kamusal alan ilişkileriyle birleştirir. Yoğunluğu dengelemek, canlılığın belirli noktalarda yığılmasını önleyerek çevreye yayılmasını sağlar. Çeşitlilik sağlamak, farklı kullanıcıları ve etkinlikleri bir araya getirir. Aktive etmek, az kullanılan kamusal alanlara gündelik kullanımlar kazandırır. Eşikleri dönüştürmek, büyük kullanımların ve kapalı alanların çevreyle ilişkisini güçlendirir. Sürekliliği sağlamak ise bu kullanımların günün ve haftanın farklı zamanlarında devam etmesini hedefler.

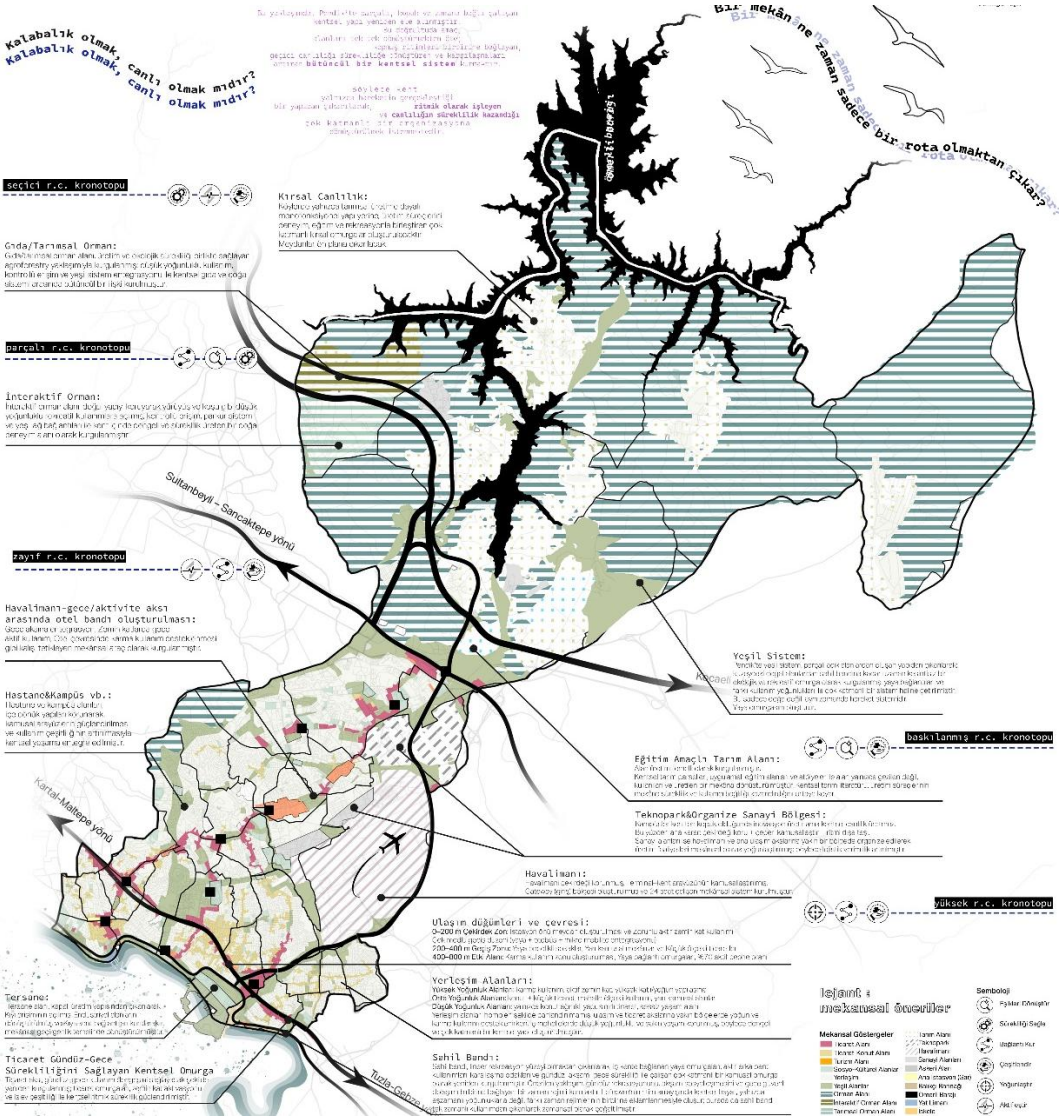
7.3. Pendik'e Yönelik Planlama Kararları

Pendik Çarşı'dan kuzeye uzanan aktivite aksı, ticari kullanımlar ve aks üzerindeki kamusal alanlarla güçlendirilir. Aktif zemin katlar, yaya güzergâhları ve duraklama alanlarıyla çarşının canlılığı kuzeydeki yerleşimlere taşınır. Merkezde ise çarşı, meydan, Marmaray istasyonu, iskele ve sahil arasındaki yaya bağlantıları düzenlenir. Sahil bandı, iç kentten gelen bu bağlantılar ve arka banttaki sosyal kullanımlarla günün farklı saatlerinde işleyen bir kamusal omurga olarak ele alınır.

Hastane, kampüs ve teknopark çevrelerinde girişler, yaya geçişleri ve ortak kullanım alanları düzenlenerek büyük yerleşkelerin çevre mahallelerle ilişkisi kurulur. Tersane alanında kıyıya erişimi sınırlayan mekânsal eşik dönüştürülür; kamusal kullanım ve kıyı bağlantısı geliştirilir.

Konut alanlarında ulaşım ve ticaret akslarına yakın kesimlerde karma kullanım ve aktif zemin katlar, iç mahallelerde ise gündelik ihtiyaçlara yönelik küçük odaklar önerilir. Dağınık sanayi kullanımları havalimanı ve ana ulaşım akslarıyla ilişkili bölgede organize edilir. Kuzeyde tarımsal üretim ve düşük yoğunluklu rekreasyon alanları korunur; yeşil alanlarla yerleşimler arasında yaya bağlantıları kurulur.

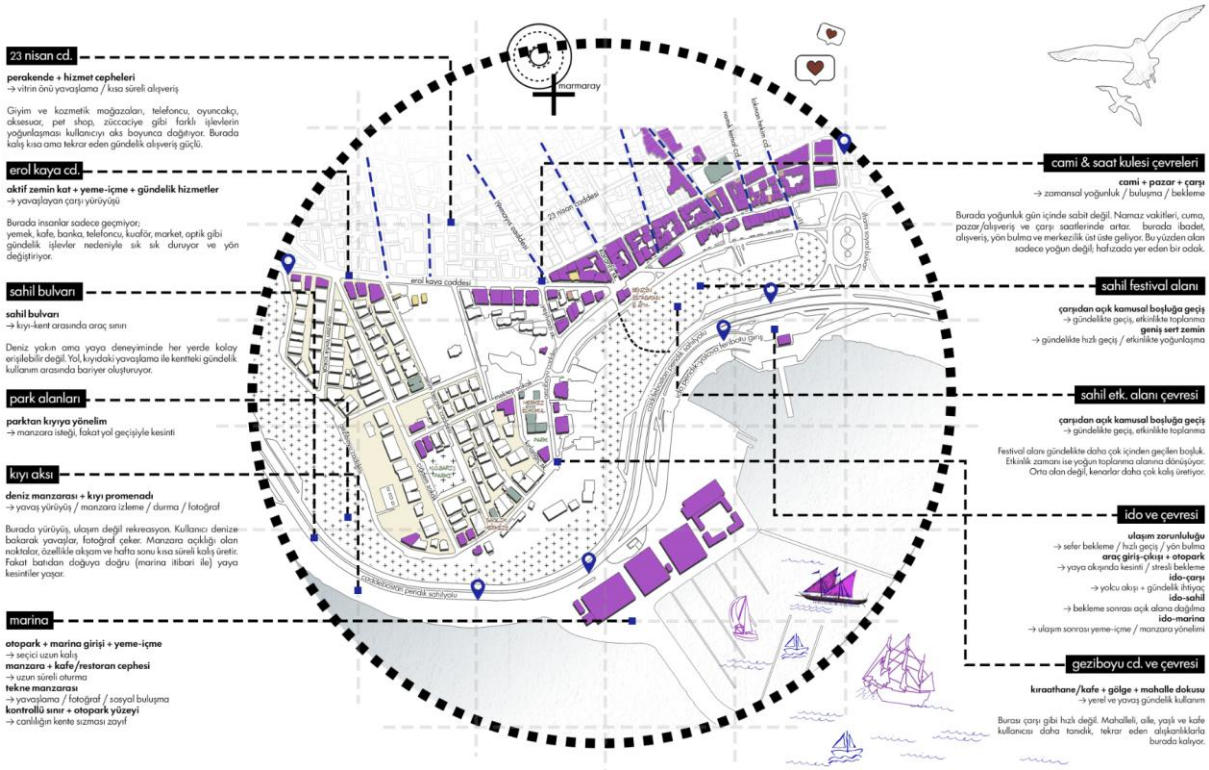
Planlama kararları aşamalı olarak uygulanır. 2027-2028'de kentsel ritimler ölçülerek merkezde geçici yaya ve duraklama düzenlemeleri denenir. 2029-2035 arasında kuzey aktivite aksı, çarşı, ulaşım odakları ve kıyı birbirine bağlanır; sahil omurgası, mahalle odakları ve büyük yerleşkelerin çeperleri kamusal ağa katılır. 2036-2042'de tersanenin kıyıyla ilişkisi açılır ve sanayi alanları aşamalı olarak yeniden düzenlenir. Sonraki dönemde kullanımlar izlenerek zayıf bağlantılar iyileştirilir; 2050 sonrasında kamusal ağın bakımı ve kuzeydeki tarımsal ve yeşil alanların korunması sürdürülür. Çizelgedeki yıllar öneri niteliğindedir; uygulama sırası izleme sonuçlarına göre güncellenir.

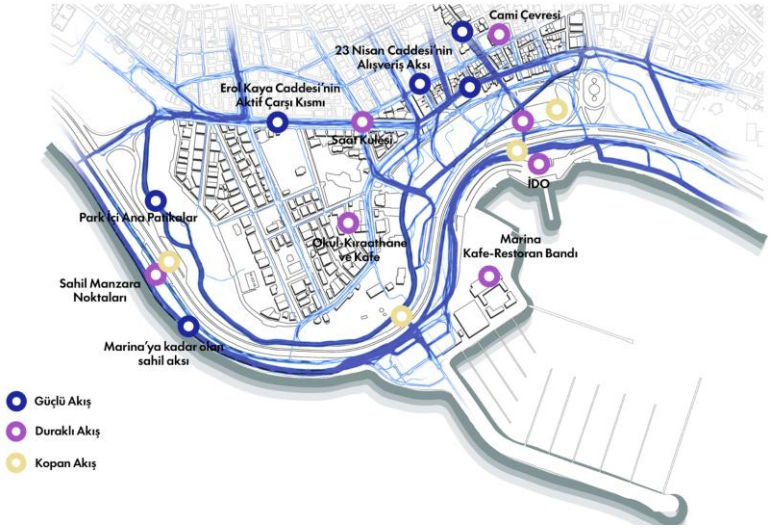
Şekil 7 Planlama Yaklaşımı

8. TASARIM

8.1. Alan Analizleri

Şekil 8 Alışkanlıklar Analizi

Şekil 9 Akışkanlık Analizi

Akışkanlık analizi, çalışma alanındaki yaya hareketlerinin yalnızca güzergâh olarak değil, mekân içinde bıraktığı izler, süreklilikler, duraklamalar ve kopmalar üzerinden okunmasına dayanmaktadır. Bu analizde kullanıcıların hangi akslara daha güçlü biçimde takip ettiği, hangi noktalarda yavaşladığı, nerelerde yön değiştirdiği ve hangi eşiklerde akışın kesintiye uğradığı değerlendirilmiştir. Böylece alanın gündelik kullanım ritmi, yalnızca mekânsal bağlantılar üzerinden değil, kullanıcı davranışlarının bıraktığı hareket izleri üzerinden yorumlanmıştır.

Haritada güçlü akışlar, alanın ana yaya omurgalarını ve en belirgin hareket izlerini göstermektedir. 23 Nisan

Caddesi'nin alışveriş aksı, Erol Kaya Caddesi'nin aktif çarşı bölümü, park içi ana patikalar, sahil aksı ve marinaya kadar devam eden kıyı yürüyüş hattı güçlü akışların yoğunlaştığı temel güzergâhlardır. Bu akslarda kullanıcı hareketi süreklidir; yürüme, yönelme, geçiş ve tekrar eden gündelik kullanım davranışları belirgindir. Özellikle çarşı aksları kent içi hareketi taşırken, sahil aksı daha yavaş, rekreatif ve manzara odaklı bir akış üretmektedir. Bu nedenle güçlü akışlar, alanın hem gündelik ihtiyaç hem de kıyı deneyimi üzerinden çalışan ana hareket iskeletini oluşturmaktadır.

Duraklı akışlar, hareketin tamamen kesilmediği ancak kullanıcıların belirli nedenlerle yavaşladığı, beklediği ya da kısa süreli mekânsal temas kurduğu noktaları ifade etmektedir. Saat kulesi, cami çevresi, okul-kıraathane-kafe çevresi, İDO yakın çevresi ve marina kafe-restoran bandı bu karakterin öne çıktığı alanlardır. Bu noktalarda kullanıcı yalnızca geçmez; bekler, buluşur, yön değiştirir, çevreyi izler ya da kısa süreli sosyal temas kurar. Duraklı akışların yoğunlaştığı alanlar, güçlü akışların kamusal deneyime dönüştüğü eşiklerdir. Bu nedenle bu noktalar, akışın yavaşlayarak karşılaşma ve kalış potansiyeline dönüştüğü kritik odaklar olarak okunmaktadır.

Kopan akışlar ise yaya sürekliliğinin zayıfladığı, hareket izinin parçalandığı veya kullanıcının yön bulmakta zorlandığı alanları göstermektedir. Sahil manzara noktaları ile kıyı aksı arasındaki bazı geçişler, İDO çevresindeki bağlantılar, sahil etkinlik alanı çevresi ve marina yönündeki kesintiler bu karakteri taşımaktadır. Bu alanlarda açık alan genişliği, araç yolları, kot/mesafe algısı, yönlendirme eksikliği ya da boşluk hissi nedeniyle hareket sürekliliği zayıflamaktadır. Kullanıcı bir odaktan diğerine geçebilse de bu geçiş her zaman akıcı, okunabilir ve davetkâr değildir. Bu nedenle kopan akışlar, alanın bütüncül deneyimini zayıflatan temel eşiklerdir.

Genel olarak alan, güçlü bir hareket potansiyeline sahip olmasına rağmen bu hareket tüm bölgelerde aynı süreklilikte işlememektedir. Çarşı, park ve sahil aksları güçlü izler üretirken; kıyı ile kent merkezi arasındaki bağlantılar, İDO çevresi ve marina yönündeki geçişler yer yer parçalanmaktadır. Bu durum, alanın yüksek canlılık taşımasına rağmen akışkanlığın her noktada bütüncül bir deneyime dönüşemediğini göstermektedir. Özellikle güçlü akışların duraklı akışlarla desteklendiği noktalarda kamusal yaşam güçlenirken, kopan akışların bulunduğu eşiklerde kullanıcı deneyimi zayıflamakta ve mekânsal süreklilik kesintiye uğramaktadır.

Bu nedenle akışkanlık analizinin temel çıkarımı, mevcut hareket izlerinin güçlendirilmesi, duraklı akış noktalarının kamusal odaklara dönüştürülmesi ve kopan akışların yeniden bağlanması gerektiğidir. Alanın tasarım potansiyeli, var olan yaya izlerini tamamen değiştirmekten çok, bu izleri takip ederek daha okunabilir, sürekliliği güçlü ve deneyimsel bir kamusal omurga kurmaktır. Böylece alan, yalnızca geçilen bir güzergâh değil; izlenen, takip edilen, duraklanan ve yeniden yönlenilen bütüncül bir akış sistemi olarak ele alınabilir.

Şekil 10 İlişkiler Analizi

1. Sokağa Dizilen Yönelim

Aktif cadde canlılığı

Bu yönelim tipinde yapılar doğrudan caddeye bakmakta ve zemin katlar sokakla aktif temas kurmaktadır. Cephelerin sokağa açılması, dükkân, hizmet, giriş ve vitrin ilişkilerinin kamusal alanla doğrudan bağ kurmasını sağlar. Bu durum yaya akışını yalnızca hızlandırmaz; aksine kullanıcıyı yavaşlatır, durdurur, kısa süreli temaslar kurdurur ve gündelik kullanım sıklığını artırır. Sokak burada yalnızca geçilen bir koridor değil, yapı ile kamusal yaşamın karşılıklı olarak birbirini beslediği aktif bir temas yüzeyine dönüşmektedir.

Duyusal açıdan bu yapılaşma biçimi en yoğun ve dışa açık atmosferi üretmektedir. Görsel olarak vitrinler, tabelalar, girişler ve cephe hareketi kullanıcıyı sürekli uyarmakta; işitsel olarak insan sesi, esnaf sesi, servis sesi ve gündelik hareketlilik kamusal canlılığı güçlendirmektedir.

2. İç Sokağa Yönelen Kompakt Doku

Mahalle ölçeğinde canlılık

Bu yapı tipinde binalar büyük ana akslardan çok, iç sokaklara ve daha küçük ölçekli dolaşım alanlarına yönelmektedir. Böylece canlılık ana caddelerdeki gibi yüksek sesli ve hızlı değil; daha sakin, tanıdık ve süreklilik taşıyan bir mahalle canlılığı olarak ortaya çıkmaktadır. Yapılar arasındaki yakınlık, iç sokakların daralması ve komşuluk ölçeğindeki tekrar eden kullanım alışkanlıkları, bu dokuda güçlü bir yerellik üretmektedir. Burada kullanıcı davranışı çoğunlukla tanışıklık, tekrar, kısa mesafeli hareket ve gündelik yakın çevre kullanımı üzerinden şekillenir.

3. Açık Boşluğu Tutamayan Yönelim

Geçişe dönüşen kamusal alan

Bu durumda yapılaşma, büyük boşluğu tanımlamakta yetersiz kalmakta; açık alan geniş olmasına rağmen çevresindeki cepheler ve kullanım kenarları bu boşluğu kamusal olarak yeterince desteklememektedir. Sonuç olarak boşluk, güçlü bir toplanma ve kalış alanı üretmek yerine çoğunlukla geçilen, içinden hızla çıkılan ya da yalnızca kenarlarında kısa süreli kullanılan bir alana dönüşmektedir. Kullanıcı merkezde değil, daha çok kenarlarda tutunur; çünkü boşluğun

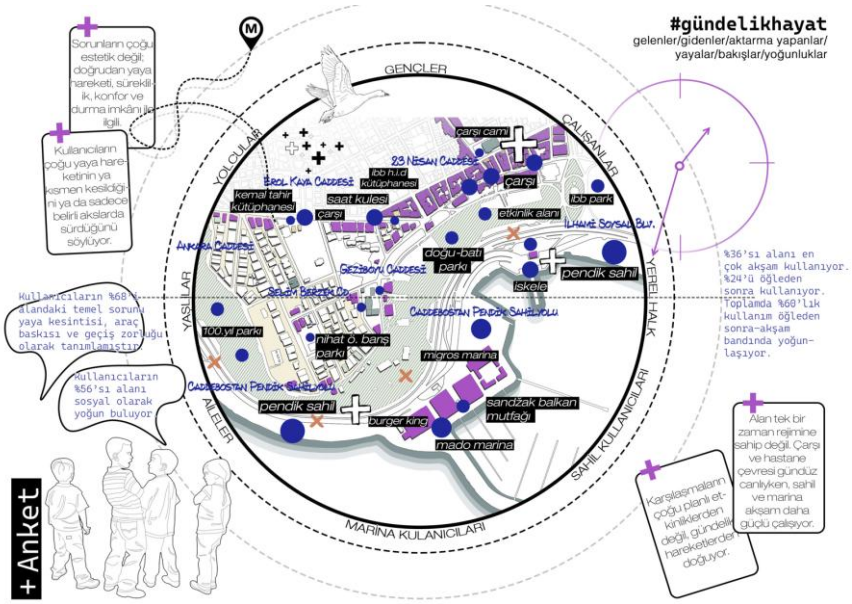
ortasında mekânsal ilişki, yönlenme ya da kullanım çağrısı zayıftır.

4. İçe Dönük / Kontrollü Yönelim

Seçici ve içe kapanan canlılık

Bu yönelim tipinde yapılar kamusal çevreye değil, daha çok kendi iç organizasyonlarına yönelmekte ve kullanımı belirli sınırlar içinde toplamaktadır. İçeride güçlü ve seçici bir kullanım oluşsa da bu canlılık dış çevreye yeterince yansımaz. Yapılar kendi kullanıcılarını içeride tutar; dış kamusal alan ile ilişkileri sınırlı, kontrollü ve daha az geçirgendir. Bu nedenle çevresindeki kentsel dokuya kamusal enerji aktarma gücü zayıf kalır.

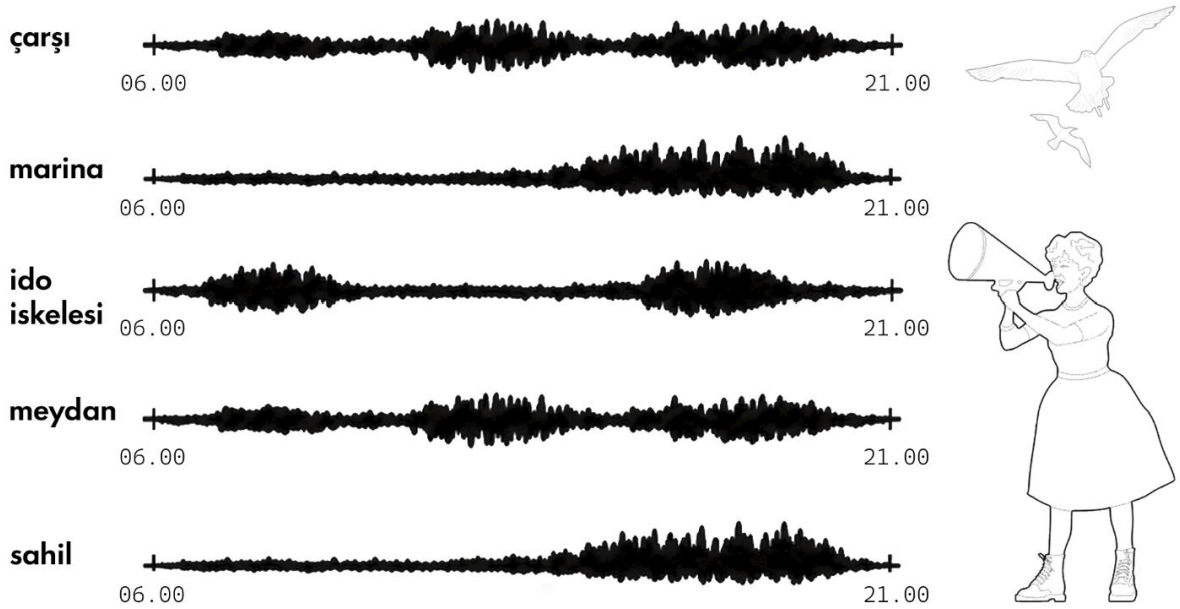
8.2. Anket Verileri

Şekil 11 Anket Verileri

Kullanıcıların önemli bir bölümü alandaki temel sorunları yaya kesintileri, araç baskısı, geçiş zorluğu ve konfor eksikliği üzerinden tanımlamaktadır. Bu durum, alanın yüksek canlılık potansiyeline rağmen kullanıcı deneyiminde süreklilik ve rahatlık açısından zayıflıklar bulunduğunu göstermektedir. Özellikle çarşı, hastane çevresi, sahil bağlantıları ve ulaşım odakları arasında hareket eden kullanıcılar, alanı gündelik yaşamın zorunlu bir parçası olarak kullanmakta; ancak bu kullanım çoğu zaman kesintili, yönlenmesi zor ve araç öncelikli bir çevreyle karşılaşmaktadır. Bu nedenle halkın algısı, analizlerde tespit edilen akış kopuklukları ve ritim sıkışmalarıyla örtüşmektedir.

Anket sonuçlarına göre kullanıcıların büyük bir kısmı alanı sosyal olarak yoğun bulmaktadır. Bu veri, alanın yalnızca geçiş güzergâhı değil, aynı zamanda karşılaşma, bekleme, buluşma ve gündelik temas üretme kapasitesi taşıdığını göstermektedir. Özellikle çarşı, cami çevresi, parklar, sahil hattı, iskele ve marina çevresi kullanıcıların farklı biçimlerde bir araya geldiği odaklar olarak öne çıkmaktadır. Ancak bu yoğunluk her bölgede aynı nitelikte değildir. Çarşı ve hastane çevresinde gündüz saatlerinde daha güçlü bir canlılık oluşurken, sahil ve marina çevresinde özellikle öğleden sonra ve akşam saatlerinde kullanımın arttığı görülmektedir. Bu durum, alanın zamansal olarak değişen bir canlılık yapısına sahip olduğunu ortaya koymaktadır.

Şekil 12 Ana Ritimlerin Kullanıcı Yoğunlukları

8.3. Tasarım Stratejileri

- Aktif zemini süreklileştirmek
- Yaya akışını kesintisizleştirmek
- Kıyı erişimini güçlendirmek
- Hareket ve kalış ilişkisini dengelemek
- Bekleme alanlarını aktifleştirmek
- Geçiş alanlarını kamusallaştırmak
- Gündüz–gece kullanımını süreklileştirmek
- Zamansal kullanımları çeşitlendirmek
- Farklı ritimleri ilişkilendirmek
- Yoğunluk odaklarını birbirine bağlamak
- Kentsel eşikleri geçirgenleştirmek
- Kısa süreli duraklamaları desteklemek
- Uzun süreli kalışları güçlendirmek
- Etkinlik dışı kullanımı artırmak
- Ulaşım arayüzlerini aktifleştirmek
- Ritmik kopuklukları azaltmak
- Kamusal hareketi kıyıya taşımak
- Yerel gündelik kullanımları desteklemek
- Farklı kullanıcı ritimlerini çakıştırmak
- Boş alanları çok zamanlı kullanıma açmak
- Hızlı ve yavaş akışlar arasında geçiş kurmak
- Kamusal canlılığı gün içine yaymak

- Tek işlevli alanları çoğullaştırmak
- Mekânsal sürekliliği ritmik süreklilikle desteklemek

8.4. Mimari Tipoloji Seçimi

Şekil 13 Tipoloji Seçimi

Tasarımın mimari ve yerleşim kararları, yalnızca yapı kütlelerinin düzenlenmesine değil, yapıların arasında oluşan boşlukların kamusal yaşam üretme kapasitesine dayanmaktadır. Bu yaklaşımda yapı, kendi başına kapalı bir nesne olarak değil; sokak, avlu, teras, geçiş, cephe ve zemin kat ilişkileriyle birlikte çalışan bir kentsel arayüz olarak ele alınmıştır. Yerleşim kurgusunda temel amaç, konut ve kamusal yaşamı birbirinden koparmak değil; kontrollü, geçirgen ve gündelik temaslara açık ara mekânlar aracılığıyla bir arada çalıştırmaktır.

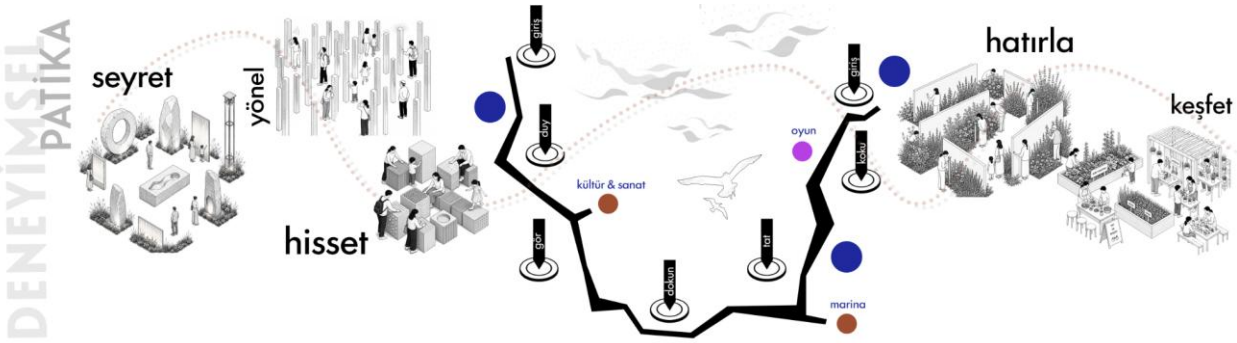
Bu kararın kuramsal arka planında, mimarlığın yalnızca doluluklardan değil, dolulukların tarif ettiği boşluklardan oluştuğu düşüncesi yer almaktadır. Lao Tzu'nun Tao Te Ching'de vurguladığı gibi, bir odanın kullanılabilirliği duvarların varlığından çok, duvarların çevrelediği boşlukla ilişkilidir. Bu yaklaşım tasarıma, yapı kütlesini merkeze alan bir anlayıştan çok, yapıların arasında oluşan yaşam boşluklarını merkeze alan bir bakış kazandırmaktadır. Bu nedenle yerleşimde bloklar yalnızca yapı üretmek için değil; aralarında sokak, geçit, avlu, cep cebi, teras ve ortak kullanım alanı oluşturacak biçimde konumlandırılmıştır.

Yerleşim planında kütlelerin lineer fakat kırılarak ilerleyen biçimde düzenlenmesi, alanın mevcut hareket izleriyle ilişki kurma amacını taşımaktadır. Yapılar, sert ve kapalı bloklar halinde değil; yaya akışını içeri alan, yönlendiren ve belirli noktalarda yavaşlatan bir doku oluşturacak şekilde yerleştirilmiştir. Bu sayede yerleşim, yalnızca konut adalarından oluşan pasif bir yapılaşma alanı değil; sokak benzeri geçişlerin, küçük ölçekli karşılaşmaların ve komşuluk ilişkilerinin üretildiği bir kentsel dokuya dönüşmektedir.

Zemin katın sokakla kurduğu ilişki, tasarımın en önemli kararlarından biridir. Cephelerin sokağa bakması, girişlerin doğrudan kamusal alanla temas kurması, oturma nişleri, yeşil eşikler ve yarı açık geçişler, kullanıcıyı yapı ile sokak

arasında aktif bir ilişkiye davet etmektedir. Bu yaklaşım, Jan Gehl'in kamusal yaşam çalışmalarında vurguladığı insan ölçeği, aktif cephe ve yavaşlayan yaya davranışıyla örtüşmektedir. Çünkü zemin kat yalnızca yapıya giriş veren teknik bir katman değildir; sokak canlılığını besleyen, göz teması kuran, bekleme ve karşılaşma üreten bir

8.5. Ritimsel Patika

Şekil 14 Ritimsel Patika

Turuncu köprü, ritimsel patikanın yalnızca fiziksel sürekliliğini sağlayan bir bağlantı elemanı değil, hareketin temposunu değiştiren ve farklı kullanım ritimlerini birbirine bağlayan mekânsal bir eşik olarak kurgulanmıştır. Zeminden yükselerek ilerleyen ve yeniden alçalarak çevredeki açık alanlara bağlanan köprü; yaya hareketini kesintiye uğratmadan yönlendirirken, yürüyüş hızının değişmesine, kısa süreli duraklamalara ve farklı noktalardan çevreyle ilişki kurulmasına olanak tanır.

Patika boyunca karşılaşılan park, su ögesi, oturma alanları ve etkinlik odakları arasında süreklilik kurarak hızlı geçiş ile yavaşlama, hareket ile kalış arasındaki geçişleri görünür hale getirir. Böylece köprü, farklı ritimlerin kesiştiği alanları birbirine eklemleyerek kıyı boyunca parçalanan yaya hareketini yeniden bütünleştiren ve ritmik canlılığı güzergâh boyunca taşıyan bir omurga işlevi üstlenir.

9. Sonuç

Pendik merkez ve kıyı hattında yapılan ritmik canlılık analizi, kentsel yaşamın alan genelinde eşit ve sürekli biçimde dağılmadığını; farklı mekânların farklı hız, süre, tekrar ve yoğunluk biçimleri üzerinden çalıştığını ortaya koymaktadır. Çarşı akslarında kısa süreli duraklamalar ve tekrar eden ticari hareketler öne çıkarken, kıyıda yavaşlama ve uzun süreli kalış; İDO çevresinde sefer saatlerine bağlı bekleme ve ani hareketlenmeler; festival ve etkinlik alanlarında ise dönemsel ve programlı yoğunlaşmalar görülmektedir. Buna karşılık bazı geçiş alanlarında, özellikle kıyı ile merkez arasındaki eşiklerde, ritimlerin birbirine bağlanamadığı ve yaya hareketinin kesintiye uğradığı görülmektedir.

Bu bağlamda Pendik'in temel potansiyeli tekil odakların canlılığından çok, farklı karakterdeki ritimlerin birbirine yakın mesafede bulunmasından kaynaklanmaktadır. Ancak bu ritimler mevcut durumda parçalı çalışmakta; hareket, bekleme, kalış ve karşılaşma biçimleri arasında süreklilik her noktada kurulamamaktadır. Tasarım yaklaşımı bu nedenle yeni bir canlılık üretmekten çok, mevcut ritimleri görünür kılmayı, ritmik kopuklukları azaltmayı ve farklı zamanlarda çalışan kullanımları birbirine bağlamayı hedeflemektedir.

Önerilen müdahaleler; aktif zeminin süreklileştirilmesi, ulaşım arayüzlerinin kamusal yaşama dahil edilmesi, kıyı bağlantılarının güçlendirilmesi, geçiş alanlarının yavaşlama ve karşılaşma üretmesi, etkinlik alanlarının gündelik kullanıma açılması ve farklı kalış sürelerine olanak veren mekânsal düzenlemeler üzerinden şekillenmektedir. Böylece Pendik, yalnızca yoğunluk üzerinden tanımlanan bir merkez olmaktan çıkarak; hareketin, durmanın, beklemenin, karşılaşmanın ve tekrarın birbirine bağlandığı, günün farklı zamanlarında farklı biçimlerde yaşayan ritmik bir kentsel sistem olarak ele alınmaktadır.

KAYNAKÇA

Altun, Ş. E. (2023). Tarihi kentlerin kentsel canlılık açısından irdelenmesi: Tarihi Yarımada örneği [Yüksek lisans tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi].

Argın Uz, G. (2023). Post-flânerie: Altering rhythm, visual attention, and experience during walking in hybrid public space [Doctoral dissertation, Istanbul Technical University].

Atak, S. (2020). The impact of urban form on urban vitality: Comparative analysis of two cases in Yenikale neighborhood [Master's thesis, İzmir Institute of Technology].

Başarır, S. B. (n.d.). Şehir, mimari ve ritim. Politeknik. https://politeknik.org.tr/sehir-mimari-ve-ritim-sila-burcu-basarir/amp/

Belge, R. (2025). Jane Jacobs ve Büyük Amerikan Şehirlerinin Ölümü ve Yaşamı: Bir içerik analizi. Ege Coğrafya Dergisi, 34(1), 69–86. https://doi.org/10.51800/ecd.1659872

Çiner, B. (2024). Kamusal alanlarda mekânsal konforun antropometri çerçevesinde değerlendirilmesi: Pendik Millet Bahçesi örneği [Yüksek lisans tezi, Bursa Uludağ Üniversitesi].

Daniyal, M. H. (2024). Social cohesion, vitality and activity: An inclusive urban design approach for open public spaces around Islamabad's streams [Master's thesis, Middle East Technical University].

Davand Barenji, M. (2020). Kentsel kimlik ve canlılık bağlamında ticaret ve kültür merkezleri değerlendirilmesi: Tahran örneği [Yüksek lisans tezi, İstanbul Aydın Üniversitesi].

Döker, M. F. (2006). İstanbul ili Marmara Denizi kıyı dolgu alanlarının tespiti ve bu alanlarda arazi kullanımı [Yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi].

Gökgür, P., Aksoyak, Ö. D., Az, D., Öztürk, S., Tilki, D., Ulusay Alpay, B., & Kınacı, Y. (2022). Kentsel ritim bağlamında kentsel tasarım. Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü.

Gökgür, P., Ulusay Alpay, B., Aktürk, D., Aksoyak, Ö. D., Özvariş, İ., Arslan, Z., Usta, B., & Kozoğlu, Y. E. (2021). Mekân, zaman ve gündelik hayat üzerinden İstanbul ilçelerinin "kentsel ritim" bağlamında tasarlanması. Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü.

Güder, S. E. (2019). Kıyı alanlarında kentsel mekan kalitesinin iyileştirilmesine yönelik bir araç olarak kentsel tasarım rehberleri: Silifke-Taşucu örneği [Yüksek lisans tezi, İstanbul Kültür Üniversitesi].

Gümüş, İ. (2017). A study on social practices and rhythms: The analysis of everyday life spaces in Izmir [Master's thesis, İzmir Institute of Technology].

Ho, R., & Au, W. T. (2021). Effect of street performance (busking) on the environmental perception of public space. Frontiers in Psychology, 12, Article 647863. https://doi.org/10.3389/fpsyg.2021.647863

Işık, M. (2023). Canlı ve yaşanabilir şehirler: Kentsel canlılık kriterlerine göre İstanbul ilinin değerlendirilmesi [Yüksek lisans tezi, Gebze Teknik Üniversitesi].

İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Deprem ve Zemin İnceleme Müdürlüğü. (2020a). Pendik ilçesi tsunami risk analizi ve eylem planı raporu.

İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Deprem ve Zemin İnceleme Müdürlüğü. (2020b). İstanbul ili Pendik ilçesi olası deprem kayıp tahminleri kitapçığı.

Jacobs, J. (1992). The death and life of great American cities. Vintage Books. (Original work published 1961)

Kahya, G. Y. (n.d.). Eylem kanalı olarak kent biçimi. Yapı Dergisi. https://yapidergisi.com/eylem-kanali-

olarak-kent-bicimi/

Karaca, S. (2023). Kültür yoğun yerlerin anlaşılmasına yönelik bir yaklaşım olarak ritimanaliz: Mersin Turgutreis Mahallesi üzerine bir inceleme [Doctoral dissertation, Mersin Üniversitesi].

Karaman, Ö. (2021). Kentsel dönüşümle değişen gündelik hayatın ritimanalizi: Sütlüce-Örnektepe kentsel dönüşüm alanı örneği [Yüksek lisans tezi, Çankaya Üniversitesi].

Keleşmehmet, E. (2023). Geçici kamusal mekânın dönüşümü: Semt pazarları üzerine ritimanalitik bir değerlendirme [Yüksek lisans tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi].

Kim, S. (2020). Urban vitality, urban form, and land use: Their relations within a geographical boundary for walkers. Sustainability, 12(24), Article 10633. https://doi.org/10.3390/su122410633

Koru, E. (2025). İstanbul 39: İlçelerin sosyoekonomik görünümü. İLKE İlim Kültür Eğitim Vakfı. https://doi.org/10.71174/ar20

Lefebvre, H. (2004). Rhythmanalysis: Space, time and everyday life (S. Elden & G. Moore, Trans.; S. Elden, Intro.). Continuum.

Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü. (2024). Kentsel ritim bağlamında kentsel tasarım 2021/2022.

Mouratidis, K., & Poortinga, W. (2020). Built environment, urban vitality and social cohesion: Do vibrant neighborhoods foster strong communities? Landscape and Urban Planning, 204, Article 103951. https://doi.org/10.1016/j.landurbplan.2020.103951

Öcek, R. E. (2025). Gelibolu kırsalına yerleşen kentli göçmenlerin ritimanalizi [Doktora tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi].

Pendik Belediyesi. (2020). 2020–2024 stratejik planı.

Rumuz 26576. (2023). İstanbul Haliç çevresi kıyı alanını tematik eksenler üzerinden değerlendirme; afetlere karşı kentsel canlılık: Açıklama raporu [Bitirme projesi yarışması raporu].

Saafan, A. M. F. M. (2023). An empirical analysis of the relationship between urban vitality and sociospatial characteristics: Case study of Ankara metropolitan area [Master's thesis, Gazi University].

Sare, M. (2025, December 11). Ritmanaliz. http://melekgozel.com/ritmanaliz/

Soygüzeloğlu, B., & Kürkçüoğlu, E. (2021). Pandemi sürecinde kentsel mekânı ve gündelik yaşam pratiklerini ritimanaliz ile okumak: İstiklal Caddesi örneği. İdealkent, 12(COVID-19 Özel Sayısı), 244–276. https://doi.org/10.31198/idealkent.879922

Söylemez, E. (2020). Kent coğrafyasında diyalektik bir yöntem olarak ritimanaliz: İstanbul, Kadıköy kent araştırmaları üzerine [Yüksek lisans tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi].

Söylemez, E., & Koramaz, T. K. (2024). Rhythmanalysis theory as a dialectical method in urban geography. European Journal of Geography, 15(4), 293–304. https://doi.org/10.48088/ejg.e.soy.15.4.293.304

Süzen, A., & Gürer, N. (2025). Kentsel kimlik ve canlılık bağlamında kamusal alanların incelenmesi: Antalya Nekropol Müzesi açık alanı örneği. Planlama, 35(3), 364–384. https://doi.org/10.14744/planlama.2025.48243

Uçar, H. (2025). Kentlerin ritmi: Türkiye'de kentleşme ve müzik ilişkisi. Journal of Awareness, 10(1), e3001. https://doi.org/10.26809/joa.3001

Wunderlich, F. M. (2013). Place-temporality and urban place-rhythms in urban analysis and design: An aesthetic akin to music. Journal of Urban Design, 18(3), 383–408. https://doi.org/10.1080/13574809.2013.772882

Yıldız, R. (2021). Pendik şehir coğrafyası [Yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi].

Mulíček, O., Osman, R. ve Seidenglanz, D. (2015). Urban rhythms: A chronotopic approach to urban timespace. *Time & Society, 24*(3), 304–325. https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/0961463X14535905